

Työ ja turva -osasto/TG/lv

12.11.2024

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta
stv@eduskunta.fi

HE 126/2024 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi yleisestä asumistuesta ja eläkkeensaajan asumistuesta annettujen lakien muuttamisesta

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi yleisestä asumistuesta ja eläkkeensaajan asumistuesta annettuja lakeja. Muutokset yleisessä asumistuessa koskisivat omaisuuden huomioon ottamista ja kuntaryhmitystä, eläkkeensaajan asumistuessa tuloharkintaa ja omaisuuden huomioon ottamista.

Esityksen tavoitteena on valtion talouden tasapainottaminen ja asumistukimenojen kasvun hillitseminen. Lisäksi yleisen asumistuen varallisuusharkinnalla on tarkoitus kohdentaa tukea kaikkein vähävaraisimmille tuensaajille. Eläkkeensaajan asumistuen muutoksilla tukea vastaavasti kohdennetaan kaikkein pienituloisimmille ja vähävaraisimmille tuensaajille.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK vastustaa esitystä. SAK pitää tärkeänä, että etuusjärjestelmää kehitetään ja sosiaaliturvan halutaan kohdistuvan oikein, mutta muutoksia ei tule tehdä valtiontalouden tasapainottamisen lähtökohdista. Yleiseen asumistukeen on vastikään tehty merkittäviä leikkauksia, ja nyt esitetyt leikkaukset tulevat kohdistumaan samoihin henkilöihin. SAK pitää kohtuuttomana, että etuutta leikataan lyhyen ajan sisällä useampaan otteeseen. Lisäksi SAK huomauttaa, että eläkkeensaajien toimeentulon leikkaaminen on erityisen kohtuutonta, koska eläkkeellä toimeentulon parantaminen on usein vaikeampaa kuin työssäkäyvä.

Kuntaryhmittelyn muutokset yhdessä muiden etuusleikkauksien kanssa ovat kohtuuttomia pienituloisille

Hallituksen esityksessä esitetään enimmäisasumismenoja koskevaa kuntaryhmitystä tarkistettavaksi. Kouvola, Mikkeli, Pori, Kajaani, Lappeenranta ja Vaasa siirrettäisiin nykyisestä II kuntaryhmästä III kuntaryhmään. Näissä kunnissa asumistuen taso laskisi. Esityksessä perustellaan siirtoa sillä, että siirrettävissä kunnissa tuensaajien todelliset vuokrat ovat keskimäärin alhaisempia kuin muissa II kuntaryhmän kunnissa.

SAK pitää tärkeänä, että kuntaryhmittely perustuu alueen keskimääräiseen hintatasoon ja tuen määrä vastaa kuntaryhmän yleistä tasoa. Hallituksen esityksessä ei kuitenkaan ole riittävässä määrin arvioitu alueiden hintatasoa myös muutoin kuin asuntomarkkinoiden suhteen. Ruoan hinta, terveydenhuollon asiakasmaksut ja liikkumisen kustannukset eivät muutu kuntaryhmittelyn muuttamisen myötä. Hallitus on lisäksi vastikään tehnyt merkittäviä leikkauksia yleiseen asumistukeen. Aikaisemmat leikkaukset

Työ ja turva -osasto

12.11.2024

yhdistettynä nyt suunniteltuun kuntaryhmittymien muutokseen asettaa pienituloiset kohtuuttomaan tilanteeseen toimeentulon heiketessä. SAK on arvioinut, että yhden lapsen kokoaikatyössä käyvällä yksinhuoltajalla yleinen asumistuki leikkaantui hallituksen aiempien leikkauspäätösten myötä kyseisissä kunnissa noin 170 euroa. Nyt kuntaryhmittelyn muutoksen seurauksesta etuus leikkaantuu vielä noin 55 euroa eli kaiken kaikkiaan yksinhuoltajan asumistuki leikkaantuu lyhyen ajan sisällä noin 225 euroa. Tämä leikkaus on kohtuuton esimerkiksi 2000 euroa kuukaudessa ansaitsevalle. Tässä esimerkissä ei ole huomioitu mahdollista varallisuutta lainkaan.

SAK lisäksi huomauttaa, että Helsinki yhdistettiin vastikään samaan kuntaryhmään muun pääkaupunkiseudun kanssa, vaikka keskimääräinen hintataso on ollut Helsingissä korkeampi. Tältä osin hallituksen perustelu siirtää osa kunnista toiseen kuntaryhmään hintatason takia on ontuva.

SAK korostaa myös sitä, että esityksellä voi olla vaikutusta alueiden työvoiman saatavuuteen eikä tätä ole riittävässä määrin arvioitu hallituksen esityksessä. Tilastokeskuksen mukaan Pohjanmaa, Pohjois-Pohjanmaa ja Etelä-Pohjanmaa olivat viime vuonna muuttotappiollisimmat alueet. Kajaani, Kouvola sekä Lappeenranta löytyvät myös listalta. (Tilastokeskus, Muuttoliike 2023, tiedote 24.5.2024). Heikentämällä pienituloisten toimeentuloa heikennetään myös työvoiman kiinnostusta asua ja työskennellä näissä kunnissa.

Yleisen asumistuen varallisuusharkinta lisää järjestelmän epäselvyyttä ja voi johtaa kohtuuttomiin tilanteisiin

Hallituksen esityksessä esitetään tuen määräytymisperusteisiin varallisuusharkinnan palauttamista. Ruokakunnan saamiin, tuen määrään vaikuttaviin tuloihin lisättäisiin 20 % varallisuusrajan ylittävän nettovarallisuuden määrästä. Tukea ei myönnettäisi lainkaan, jos ruokakunnan jäsenten yhteenlaskettu nettovarallisuus olisi vähintään 50 000 euroa.

SAK huomauttaa, että hallituksen esityksessä todetaan, että varallisuuden arviointimenetelmään liittyy huomattavaa epävarmuutta. Toisin sanoen varallisuusharkinnan palauttamisesta ei voida tehdä kunnollisia vaikutusarvioita siitä, miten harkinnan palauttaminen todella vaikuttaa etuudensaajiin. Yhtä lailla varallisuusharkinnan palauttamisesta ei voida tehdä riittävän varmoja laskelmia valtiontalouteen kohdistuvista säästöistä.

Varallisuusharkinnasta luovuttiin vuonna 2015. Tuolloin yhtenä perusteena luopumiselle oli se, että varallisuusharkinta monimutkaisti tuen hakemista ja myöntämistä. Hallituksen esityksen mukainen varallisuusharkinta

Työ ja turva -osasto

12.11.2024

vaikuttaa esitysluonnoksen perusteella monimutkaiselta, ja etuudensaajan on vaikea ymmärtää sen perusteita.

SAK huomauttaa, että yleistä asumistukea saavat ovat lähtökohtaisesti jo taloudellisesti heikossa asemassa. Vaikka varallisuutta olisikin, sen realisoiminen voi olla hankalaa. Aikaisemmin päätetyt leikkaukset yleiseen asumistukeen (mm. etuuden poistaminen omistusasunnosta) ohjaavat ihmisiä omistusasunnoista vuokra-asuntoihin. Omistusasunnon myyminen ei kuitenkaan ole itsestään selvää. Varallisuusharkinnan palauttaminen tulee vielä aikaisempien leikkauksien lisäksi ajamaan pienituloisia kohtuuttomiin tilanteisiin. Näistä syistä SAK ei kannata varallisuusharkinnan palauttamista.

Eläkkeensaajan asumistuen tuloharkinnan kiristäminen ei kannusta työntekoon

Asumistuesta päätettäessä otetaan huomioon lisäomavastuu silloin, kun vuositulo ylittää laissa säädettyt tulorajat. Hallitus esittää, että lisäomavastuuprosenttia eli lisäomavastuun määrää tulorajan ylittävistä tuloista korotettaisiin nykyisestä 41,3 prosentista 43,5 prosenttiin.

SAK vastustaa tuloharkinnan kiristämistä. Esityksellä heikennetään erityisesti pienituloisten eläkkeensaajien taloudellista asemaa. Ehdotetut heikennykset vaikuttavat niihin pienituloisiin eläkkeensaajiin, jotka haluavat jatkaa työssään pidempään. Hallituksen tavoitteena on työllisyysasteen parantaminen, eikä tämän suuntaiset päätökset kannusta työntekoon tai lisää työllisyyttä.

Eläkkeensaajan asumistuen omaisuuden vaikutuksen kiristäminen osuu jo valmiiksi pienituloisiin eläkeläisiin

Hallitus esittää, että asumistuesta päätettäessä omaisuusrajaa laskettaisiin siten, että omaisuus otettaisiin huomioon siltä osin, kuin hakijan omaisuuden määrä ylittää 15 000 euroa tai avio- tai avopuolisoiden omaisuus yhteensä ylittää 24 000 euroa. Tulona otettaisiin huomioon 15 prosenttia omaisuusrajan ylittävältä osalta, eli tulovaikutusta kiristettäisiin, kun nykyisin tulona otettaisiin huomioon kahdeksan prosenttia omaisuusrajan ylittävästä osuudesta.

SAK vastustaa omaisuuden vaikutuksen kiristämistä ja huomauttaa, että eläkkeensaajan asumistukea saavat ovat jo lähtökohtaisesti pienituloisimpia ja taloudellisesti heikoimmassa asemassa olevia eläkkeensaajia.

Hallituksen esityksen vaikutusarvioista

SAK huomauttaa, että yleisestä asumistuesta annettuun lakiin on jo aiemmin tänä vuonna tehty valtiontaloutta tasapainottavia muutoksia, jotka ovat ajaneet pienituloiset taloudelliseen ahdinkoon. Uudet

Työ ja turva -osasto

12.11.2024

heikennykset kohdistetaan samoihin henkilöihin, mikä on kohtuutonta. Asumistuen leikkaaminen lisää toimeentulotuen tarvetta. Toimeentulotuki on viimesijainen ja tilapäiseksi ja lyhytkestoiseksi tarkoitettu etuus, jonka myöntäminen perustuu tarveharkintaan.

Hallituksen esityksessä on kuvattu yleisen asumistuen ja eläkkeensaajan asumistuen muutosehdotusten vaikutuksia itsenäisenä kokonaisuutena. Samanaikaisesti on kuitenkin lausuntokierroksella muita esityksiä, joilla voi olla vaikutusta etuudensaajien tilanteeseen. Hallituksen esityksessä ei ole kuitenkaan arvioitu hallituksen muita leikkausehdotuksia sosiaaliturvaan. Vaikka sosiaali- ja terveysministeriö on teettänyt yhteisvaikutusarviot, tulisi ne ottaa huomioon hallituksen esityksessäkin.

SAK kiinnittää huomiota myös siihen, että lapsivaikutukset on arvioitu puutteellisesti. Toimeentulon heikkenemistä ja jopa köyhyyttä ei ole arvioitu lapsiperheiden eikä lapsien näkökulmasta muutoin kuin euromääräisillä muutoksilla. Toimeentulovaikeuksien ja köyhyden vaikutuksista lapsiin on tehty lukuisia selvityksiä ja tutkimuksia, joita hallituksen esityksessä olisi syytä nostaa esiin. Pääministeri Orpon hallituksen tekemät lukuisat sosiaaliturvaleikkaukset ovat kohdistuneet paljolti lapsiperheisiin ja on arvioitu, että erinäiset leikkaukset lisäävät köyhyysrajan alapuolella eläviä lapsia.

Opiskelijat tullaan siirtämään yleisen asumistuen piiristä takaisin opintotuen asumislisän piiriin elokuussa 2025. Nyt käsillä olevan hallituksen esityksen muutokset tulevat voimaan vuoden 2025 alusta, joten opiskelijat tulevat olemaan vielä yleisen asumistuen piirissä jonkun aikaa ennen asumislisän piiriin siirtymistä. Tämän takia opiskelijat joutuvat nyt hallituksen esitysten muutosten vuoksi tekemään selvityksiä muutamien kuukausien takia ja sitten vasta siirtyvät toiseen järjestelmään. Opiskelijoiden kannalta on kohtuutonta, että jo tehtyjen yleisen asumistuen leikkauksien lisäksi lyhyen ajan sisällä tulee vielä lisäleikkauksia sekä järjestelmänvaihdos.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry

Tuuli Glantz
sosiaalipoliittinen asiantuntija
tuuli.glantz@sak.fi